QAFQAZ

"Qafqaz özünün ümumdünya-tarixi əhəmiyyətini bir daha nümayiş etdirdi. İran və yunan istilaları kimi, Roma yürüşlərinə də burada son qoyuldu".

T.Mommzen

Qafqaz mənim əcdadımın vətənidi,
əzabımın, fəryadımın vətənidi,
ölənimin, itənimin vətənidi.
Qafqaz mənim vətənimin vətənidi.
Tarixini xışla yazdı torpaq üstə.
Ağ çalmalı bir əsgərdi ulu Qafqaz,
dayanıbdı ayaq üstə
Sancılıbdı bayraq kimi – dağ-dağ üstə.
Şimşəklərin, pələnglərin öz adı var, öz adəti,
bir də Qafqaz təbiəti.
Bənövşənin boynubükük xasiyyəti,
burda da bir qədim Qafqaz təbiəti.
Prometeydən Şamilədək sözü bütöv, andı qəti.
Bu da Qafqaz təbiəti.

Qafqazlıyam deyə bilməz filankəslər,
o kəslər ki, Qarabağı səndən istər, məndən istər.
Qafqazımdan Qafqaz istər, vətənimdən vətən istər.
Təcavüzdü hər niyyəti,
təcavüzkar ola bilməz bizim Qafqaz təbiəti.

İsgəndərdən üzü bəri,
Pompeylərin, Sezarların ayağının izi bəri.
Neçə dilin bir əzbəri!
Vətən oldu, məhbəs oldu Qafqaz mənə,
mən azadlıq istəyəndə, qəfəs oldu Qafqaz mənə.
Məhbusu mən, vətəndaşı mənəm onun,
bəlkə Fəxri xiyabanda itən daşı mənəm onun?!
Gülüstandan, Türkmənçaydan, on birinci orduyadək,
beşiyindən ata-baba yurdunadək
Qafqaz boyda daşıdılar Qafqaz, səni,

Xəzər səni, Kürüm səni, Araz səni.
Sonra sərhəd, sonra sərhəd dirəkləri,
bu da Qafqaz hakiminin Qafqazdakı şah əsəri!

Qərbə, Şərqə saray qurub, ev tikməyi öyrədənlər,
Sonra gedib qaranquşdan yuva tikmək öyrəndilər, –
meşələrə çəkildilər,
toxum kimi səpildilər, torpaq kimi əkildilər.
Əsir Qafqaz evdə Novruz bayramını qeyd elədi,
Dağda-daşda pencər yığıb, yemlik yedi.
Qazayağı, quşəppəyi, acıtərə,
əli göyə ağız açdı, ağzı yerə.
Ot içindən ot axtardı süfrəsinə,
analar öz körpəsinə
Qafqazda qan əmizdirdi döşündən süd əvəzinə.
Görmədi bu acıları, ağrıları
rusun, farsın nəcabətli xanımları,
Fransanın, İngilisin lediləri,
amma Qafqaz sovqatıydı yedikləri.

Qafqazlılar,
Qafqazdakı azsaylılar
"quldur" oldu quldurların nəzərində,
məğrur oldu məğrurların nəzərində.
Yayda-qışda ağ kürkü qar,
əlçatmayan, ünyetməyən sıldırımlar,
adicə göy gurultusu, göydə çaxan ildırımlar
vüqarını verdi ona, həyasını verdi ona,
qəzəbini, qisasını verdi ona.
Quldur deyil, igid oldu, qoçaq oldu,
vətənpərvər oğulları vətənindən "qaçaq" oldu,
oğlu ölən qəhrəmanın yandı bağrı ocaq oldu,
yer partizan nərəsindən gecə-gündüz oyaq oldu.
Xalqlar yenə unutmayıb bu adəti,
bu da Qafqaz təbiəti.

Qanlı yanvar Qaniçəndən yadigardı,
ona – ləkə, bizə – vətən yadigardı.

O şanlı gün, o kin-qisas unudulmaz, Azərbaycan.
Gör nə deyib qoca Qafqaz Azərbaycan:
qar nə qədər çox yağsa da, yaza qalmaz Azərbaycan.

Yenə qanlı nikolaylar tərifləndir,
atamanlar, cəld alaylar tərifləndir.
Yermolovun, Paskeviçin xatirəsi əziz olub,
Qafqazı qan çanağına döndərənlər təmiz olub.
İkibaşlı bir qartalın hikkəsilə,
qanunların ikibaşlı diqtəsilə
gizlədilir çeçenlərin soyqırımı məlumatı,
bu da böyük millətlərin "demokratik" hərəkatı.
Bu da Milad bayramının bir töhfəsi,
bu da İsa peyğəmbərin tövsiyəsi,
küçələrdə itlər yeyir rus gəncinin meyitini
bir ay deyil təzə əsgər paltarını geyindiyi.
Sonuncu son xəbərlərin yarıböhtan, ya qeybətdi,
Qafqaz, bu da azadlıqdan qazandığın əsarətdi.

Aman qatil!
bu nə sirdi, danış buyur, -
mən adını çəkən kimi ağzımda söz qan qoxuyur.
Biz Allaha yalvararıq, xatırlayıb ululəri,
kölgə kimi ayaqlanır yerdə insan hüquqları.

Qoca tarix, ulu Qafqaz! Aç sinəmin yarasını,
mən deməsəm, kim deyəcək bu torpağın ağrısını.
Bir az yenə sıxlaşdırın çiyinlərin sırasını.
Mən görürəm bu rüzgarın, bu gedişin sonrasını.
Qırğın gedir, talan gedir, döyüş gedir,
dünyada yerdəyiş gedir.
Ərazimiz yad əllərdə, hələ ölüm qoxusu var,
sülh deyirik, cavabında müharibə qorxusu var.

Qafqaz oğlu, vətən oğlu, yaxşıları seç pisindən,
seç Qafqazın mərdlərini satqınından, xəbisindən,
vəzifəyə hərisindən.
Namussuzdan namusunu qoru bu gün,

süfrəmizin ruzusunu qoru bu gün.
Ocağımız sönə bilməz,
bayrağımız enə bilməz,
səngərimiz uça bilməz,
qaçqınların qaçan yeri yoxdu daha, qaça bilməz.
Bir səngərə sığar Qafqaz,
bir tabuta fəqət sığmaz.

1995

CAVİD

Şair könlüm, nə var yenə köyrəlibsən uşaq kimi,
alışırsan öz-özünə haqdan yanan çıraq kimi.
Yelmi qalxdı, göymü uçdu, sındın belə budaq kimi?
Dünya mənə zindan oldu qaranlıq bir otaq kimi.
Cavid dedim – abır-həya dustağını xatırladım,
gözü bağlı bir millətin göz dağını xatırladım.
Yada saldım papağını, eynəyini, əsasını,
gör namərdlər kimdən aldı bu torpağın qisasını.

Fikir məni öz yerimdən qoparırdı,
mən sərnişin, Zaman nəhəng bir sərnişin qatarıydı.
İllər dəmir dirəklər tək düzülmüşdü yollar boyu,
axan kimdi, batan kimdi? – axtarırdım sular boyu.
Gördüm qara vaqonlarda Cavid gedir,
öz qəbrinə doğru belə şəhid gedir.
"Yerə enməm də, səma şairiyəm!" –
deyən enib yerdə gedir.
Gizlədilir o, bəşərdən, üzündə bir pərdə gedir.
Bir saldata tapşırılıb Şekspirə bərabərim,
Şərqdə Pirə bərabərim,
"Peyğəmbər"i qoyub gedir peyğəmbərə bərabərim.
Haqq-ədalət istəyirdi, indi susub o lal gedir,
dilindən dür tökülürdü, dilində min sual gedir.
Danışmağa hüququ yox, bir haqqı yox,

qələmi yox, eynəyi yox, varağı yox,
düşüb üstə yeriməyə torpağı yox!
Azərbaycan! şair oğlun yatap gedir,
ürəyində yazılmamış neçə cilid kitab gedir.
Ortada haqq-hesab gedir.

Vətənində yer bölüşür hakimiyyət adamları,
seçirdilər niyyəti bəd adamları, –
kişiləri, qadınları
bir az avam olanları, bir az nadan olanları.
Cavid nahaq avam deyil, nadan deyil,
ipək sapdan toxunsa da təbiəti,
ipə-sapa yatan deyil.
"Millət" deyən tutulurdu millətinə düşman kimi,
rus dilində təhsil alan hörmət-izzət sahibiydi,
vətənpərvər sayılırdı, yəni izzət sahibiydi.

Orda Bığdı, burda Eynək... "sui-qəsddən" qoruyurlar,
əsən yeldən qalxan tozdan, gələn səsdən qoruyurlar.
Yerdə xalqdan, göydə haqdan, uçan quşdan qoruyurlar,
qurduqları quruluşdan qoruyurlar,
bir az Cavid Əfəndidən qoruyurlar,
buna məhbəs qoruyurlar, ona vətən qoruyurlar.

Bax, beləcə söndü yurdun ocaqları,
yəqin cəllad, ya cəlladın uşaqları
yenə yaxşı vəzifədə xumarlanır, mehribandı,
açılmayır DTK-nın qapıları nə zamandı.
Sibir qarlı, Sibir uzaq, Sibir soyuq,
xariciylə dil tapırlar, millətə dil verənlə yox.

Teatrda Cavid idi, yenə Cavid baş qəhrəman,
teatrda onu görmək: onu sevən, onu duyan
Əmirlərin, Xumarların, Knyazların* arzusuydu,
səhnədə yox, səhnəardı söhbətlərin mövzusuydu.

* Dramaturqun ədəbi personajları

Bir az asta deyirdilər,
toyda-yasda deyirdilər.
Cavid dəvət olunmurdu məclislərə, səfərlərə,
ya ədəbi axşamlara, ya ədəbi səhərlərə.
Ona qarşı qoyurdular filan-filan nəsilləri,
sərçə ilə qartal kimi, ya şam ilə tonqal kimi
görünürdü bəziləri.
Qarğa kəklik yerişini yeriyirdi,
Cavid baxıb əriyirdi.
Lakin məxfi siyahıda unudulmur, hallanırdı,
sözdən-sözə yamaq salan pinəçilər
gedib meşin qapılarda yallanırdı.

Azərbaycan Cavidindi, başqaları sahib çıxır,
Moskvanın Bakıdakı iqtidarı sahib çıxır.
Soyadı "ov", soyadı "yan" sahib çıxır,
Azərbaycan tarixinə böhtan atan sahib çıxır.
İstedadın faciəsi nə yamandı,
istedadsız kürsülərdə, meydanlarda qəhrəmandı,
asır-kəsir, tutur-yıxır,
o da gəlib Azərbaycan, burda sənə sahib çıxır.

Turan adlı bir ölkəydi istədiyi,
Turan adlı bircə qızı qaldı onun.
Yad əllərdə əlyazması qaldı onun,
"qırxı", "ili" tutulmadı, evdə yası qaldı onun.

Corabından tanıyıblar, sümüklərin üstə qalıb,
saçlarından tanıyıblar, gəmiklərin üstə qalıb.
Corabını geyindirib, başına şal bağlayıblar,
məzarını açan kəslər, təzədən yas saxlayıblar.
İndi bildim, bu ölkədə şair olmaq qorxuludur,
Peyğəmbəri daşa basır, sənətkara divan tutur.
Sonra qəbri ziyarətgah!
Bunca sevgi, bunca zülüm?!. necə rəva gördün Allah?!
Danış Həmid! o tabutda sizə sümük göstərənlər:
sizdən necə sonra üzr istədilər?

Bir dahinin taleyinə necə qıydı Zaman belə?
nə divanlar tutdu getdi, çarxı dönmüş dövran belə?!
Bir İNSANIN gözlərindən yuxu qaçdı onda belə,
o sirr açdı, düyün açdı, o göz açdı onda belə,
ünvansıza o əbədi bir ünvanı aldı belə,
"məhbusa" bir təzə Fəxri xiyabanı aldı belə.

– Mən razıyam, ruhum razı, tanrım razı, –
mən Cavidəm, Heydər, oğlum, sən Cavidin etirazı.
Sağ ol oğlum, yad torpaqda çürümədi sümüklərim,
bu da mənim son tamaşam, mənsiz keçən son əsərim.
Müəllifi sənsən oğlum, baş qəhrəman burda mənəm,
vətənindən ilk didərgin, ilk qovulan burda mənəm.

Mən Məhəmməd hümmətiykən gedib düşdüm uzaq yerə,
mən çarmıxa çəkilmişəm İsa kimi nahaq yerə.
İncimişəm yer üzündən, yer altda da yoxdu yerim,
nə bunlara bənzərim var, nə onlara bir bənzərim.
Öz yurduma qayıdıram mən dünyanın o başından,
ata-ana beşiyimə, behişt olsun atan-anan.
Açıb Sibir çöllərinin faciələr qovluğunu,
oğlum, necə cilovladın ürəyinin alovunu?
fırtınalar qucağında, necə dözdün dəryada sən?
mən dövranla üz-üzəydim, sən əsrinlə üz-üzəsən.

Dörd əl qazdı iki dustaq, qoydular məzara səni,
yeddi milyon əl çıxartdı o məzardan sonra səni.
Öz çiyinini verdi ustad, yeddi milyon dayaq kimi,
mən bir tabut görməmişdim, qaldırsınlar bayraq kimi.
Mən yas yeri görməmişdim, dönüb olsun el bayramı,
təbrik etsin bir-birini qəbristanda gedib hamı.

Turan bacım, millət bacım! məğrur yeri torpaq üstə,
keçdim Cavid küçəsindən, gedib çıxdım Ocaq üstə.
Atabəylər diyarında gördüm Cavid məqbərəsi,
mən bilirəm, sən çəkdiyin acıların yox əvəzi.
Gözəlliyin, zərifliyin, məhəbbətin,

yetim qaldı sənə qurban, onda sənin.
İlk məhəbbət məktubunun əvəzinə,
izahatmı yazdırdılar kor olmuşlar onda sənə?!
Ürəkləri soyumadı, minnətdarlıq istədilər,
kölgə kimi izlədilər.
Professor heyətinin "düşməniydi" sənin atan,
adına da qısqanırdı bəziləri; niyə Turan?!
O gedəndə səni gözdən salan "ərlər",
tabutunu gətirəndə "gözün aydın" – deyirdilər.

Bu millətin hər üzünü görən bacım,
bu millətin Turan qızı, Turan bacım.
Biz köçürük bu dünyadan, məbəd qalır,
Cavid qalır, Əcəminin yaratdığı sənət qalır.
Bu sənətə hörmət qalır,
bu hörməti unutmayan millət qalır.

Sentyabr 1995

QAÇAQ KƏRƏM

Kərəm keçdi bu dağlardan, o dağlardan ulu Tanrım!
Adı getmir ürəklərdən, dodaqlardan ulu Tanrım!
Od istədim odu sönmüş ocaqlardan ulu Tanrım!
Od içində yanan sinəm döndü buza Qaçaq Kərəm.

Rəvayətlər, əfsanələr nəsil-nəsil Kərəm deyir,
Kərəmə baş əyməyənlər nəsil-nəsil Kərəm deyir.
Azərbaycan deməyənlər nəsil-nəsil Kərəm deyir,
ya ilahi bir vergiydi, ya möcüzə, Qaçaq Kərəm.

Sinəsinin yaraşığı beşaçılan darağıydı,
bu dünyadan bir qazancı boz atıydı, papağıydı.
Can dediyi, diz çökdüyü Azərbaycan torpağıydı,
can səpmişdi dən yerinə çölə-düzə, Qaçaq Kərəm.

Qarayazı, Kür qırağı mahir ovçu bərəsiydi,
ilk İstiqlal çağırışı qaçaqların nərəsiydi,
bizim Qazax mahalıydı, bizim Dilcan dərəsiydi,
qoruyurdu bərələri kəsə-kəsə Qaçaq Kərəm.

Qayalarda kəklik kimi, dərələrdə sel kimiydi,
ürəyinin nazikliyi başındakı tel kimiydi.
Tozanaxlı – qasırğalı qəfil qalxan yel kimiydi,
rəhm etməzdi, xayin görsə, namərd görsə Qaçaq Kərəm.

Haqq yolunda yola çıxan haqq-ədalət adamıydı,
salam verib əl tutana salamı dost salamıydı.
Namus Kərəm namusuydu, qeyrət Kərəm kəlamıydı,
nəmər kimi aparardı hər məclisə Qaçaq Kərəm.

Tülküləri bəbir kimi tutan, yıxan Kərəm idi,
Türkiyədə türk paşası, İranda Xan Kərəm idi.
Qafqazda çar Nikolaydan hayıf alan Kərəm idi,
Rusiyada kömək durdu köməksizə Qaçaq Kərəm.

Düşmənin də bu dünyada namərdi var, mərdi varmış,
deyirlər ki, İsrafilin[*] bircə Kərəm dərdi varmış.
O İranda, bu Qazaxda – vətən, qürbət şərti varmış,
tüfəngini tuşlamazmış tanış səsə Qaçaq Kərəm.

Keçdim Poylu körpüsündən, harayladım Kərəm deyə,
Borçalıda gecələdim, qoç Kərəmi görəm deyə.
Subayların, şəhidlərin adlarını verəm deyə,
toydan-toya tələsirik, yasdan-yasa Qaçaq Kərəm.

Qaçqın gördüm, indi bildim nədir məşhər, Azərbaycan!
Həmrəy olduq, bəşər dedik, hanı bəşər, Azərbaycan?!

---

[*] İsrafil Ağa – Qaçaq Kərəmin uşaqlıq və gənclik dostu olmuş, sonralar aralarında düşmənçilik salmışlar (*Müəllif*).

Hər ana bir Kərəm doğsa, kərəmləşər Azərbaycan,
Kərəmləri çağırıram cərgəmizə Qaçaq Kərəm.

Qədim Alban kilsəsinin xaç nişanı bizimkidir,
Göyçəgölü dedikləri göy Sevanı bizimkidir,
Karvansara yerlərimiz, İcevanı bizimkidir,
Kəmərlini daşıdılar kisə-kisə, Qaçaq Kərəm.

Ayrım, Məzəm, Əskipara çəhlim yeri, yaylaq yeri,
köç yeriydi, kənd yeriydi... nə qalıbdı? Ocaq yeri.
Namərdlərə məskən oldu comərd yeri, qaçaq yeri,
imzasını miras qoydu yola-izə Qaçaq Kərəm.

Mərd oğullar arxasıydı, ağbirçəklər anasıydı,
qartal qonan qayalara sonra Kərəm qonasıydı.
Kişi kimi həyat sürmək həyatının mənasıydı,
nələr deyir, nələr deyir indi bizə Qaçaq Kərəm.

Bəyanatlar imzaladıq, nitq elədik, bəs deyilmi?!
Kimi gördük, gözəl-gözəl gün dilədik, bəs deyilmi?!
Ocaq söndü, başımıza kül ələdik, bəs deyilmi?!
Kül də yoxdu bircə torba yığa kimsə, Qaçaq Kərəm.

Xan Kərəmə Qaçaq dedim, – İsrafilə ağa dedim,
Kimdi gələn üstünüzə? – qarabağlı dığa dedim,
Dolu kimi, yağış kimi dedim, yağa-yağa dedim,
Döndü, qara yelə döndü əsə-əsə Qaçaq Kərəm.

Kərəm deyir bu yerlərin bu günü də, sonrası da,
Kərəm yatan beşik varsa, durur Kərəm laylası da.
Sahillərə güzgü tutur Dəli Kürün aynası da:
Kimdir indi içinizdən çıxsın üzə, Qaçaq Kərəm?!

SƏFİRƏ MƏKTUB

"Ya şəhid gərək, ya intiqam almaq gərək"

Füzuli

"...Keçən günlərin ədəbi məclisləri üçün çox darıxıram..."

Hafiz Paşayev

21 fevral 1995. Vaşinqton.

Məktubdan

Mən qədim bir məmləkətin şairiyəm,
kirpiyilə od götürən bir millətin şairiyəm.
Təbriz orda, Şuşa burda, –
"Döz bağrı daş olan könlüm" – yaşa burda?!
Mən bir vətən, iki torpaq şairiyəm.
Xalq adından danışıram, mən axı xalq şairiyəm.
Bir də millət vəkiliyəm, mən bir millət sahibiyəm.
Bir də bir el ağsaqqalı, bir də bu dərd sahibiyəm.

Amerika qitəsində Azərbaycan səfarəti! –
biz tarixə qanla yazdıq bu tarixi həqiqəti.
Salam yeni əsrimizin sabahına:
Azərbaycan torpağından Azərbaycan bayrağına.
O rəmzidir nəsil-nəsil şəhid olan bir millətin,
Yıxılmazı, Pirşəveri, Məmməd Əmini.
Bu əbədi ünvanlara, bu adlara salam deyək.
Yılmazlara, Cavidlərə, Cavadlara salam deyək.
Aradılar, axtardılar bu yolları,
Azərbaycan oğulları.

Var başqa bir Azərbaycan – Azərbaycan içindədir,
O can bu can içindədir,
Hər iki can bir həyəcan içindədir.
"Ermənistan" dediyimiz bir diyardan qovulanlar,
imtiyazdan qovulanlar, ixtiyardan qovulanlar.
Torpaq dərdi, vətən dərdi.
Eh, dərdimiz nə qədərdi!
Müstəntiqi seçmək olmur məhkəmədə müttəhimdən,

vətənsizi vətəndaşdan... vətən deyir, hamı vətən.
Günahkarıq sən də, mən də, hələ o da, o biri də,
günahkardı ştatların Bakıdakı səfiri də.

Biz istiqlal savaşına qalxan zaman,
humanitar yardım üçün qalxmamışdıq, sənə qurban.
Bir Azadlıq Meydanına sığışmışdı bütün şəhər,
iki dəniz çalxanırdı: biri Bakı, biri Xəzər.
Müstəqillik, suverenlik istəyirdik,
Şah oğlu Şah İsmayıl tək biz ərənlik istəyirdik.
Mənəm deyən oğullardan onda "mənlik" istəyirdik.
Bir də qisas istəyirdik əsirlərin əvəzinə,
pis nəfəslər toxunmuşdu qızların gül nəfəsinə.
Biz də xalqlar sırasında ya yetişək bir xalq olaq,
Ya əzilək nəsil-nəsil, ayaq altda tapdaq olaq.

Daxmalardan eyvanlara köçmüşdülər hələ dünən,
eyvanlardan çadırlara köçdü sonra el yenidən.
Bu – namusa, bu qeyrətə, bu şərəfə sığa bilməz,
Bir el elə sığa bilər, bir ev evə sığa bilməz.
Toyxanalar yasa döndü,
Kəlbəcərin "İstisu"yu buza döndü.
Şamil Əsgər, sənin tarix muzeyini daşıdılar,
Qubadlının güneyini, quzeyini daşıdılar.
Cəbrayılın kəhrizinə zəhər qatdı xain əli,
Zəngilanda yonca yandı, ot saraldı el köçəli.
Füzulinin üzümünü yığdırdılar bizim qadın əsirlərə,
Qisas qaldı qiyamətə, əsrlərə!
Qızıl palıd bircə nüsxə, Laçındaydı... o gədələr
baltalayıb, mişarlayıb kəpəyini ələdilər.
Hələ Ağdam... özü boyda bir ölkəydi,
təhlükənin qabağında zəhmli bir təhlükəydi.
Bayquş qondu budaqlara, bağlar indi viranədir,
Ağzın "Sona bülbüllər"in yuvasıydı, uçdu, Qədir!

Xocalıda həyət yandı, baca yandı,
uşaq yandı, qoca yandı,

sac üstündə çörək yandı, sac qarışıq ocaq yandı.
Yerdə oda düşən quşlar, uçan kimi göyə, yandı,
bir ağbirçək yandım deyə-deyə yandı.
Xatın burda yalan oldu,
inanmayın desələr ki, Xocalıdan qalan oldu.
Ermənin neçə illik məramıydı,
Xocalının soyqırımı Şamaxının davamıydı.
Ermənistan çəkdi bundan yaxasını,
Moskvaya söykəmişdi arxasını.

Rus tankları qovur hələ, qırır hələ çeçenləri,
bir məsləkə səcdə qılıb, bir haqqa and içənləri.
Dəmir yolu, quru yolu, hava yolu, dəniz yolu,
kəsilibdi sağı-solu.
Gizlədib öz ayıbını,
"Böyük qardaş" bizdən alır çeçenlərin hayfını.
Çadır soyuq, hava bulud, millət acdı, bazar baha.
Dərman baha, təbib baha, daş bahadı, məzar baha.
Görkəmini dəyişibdi indi şəhər, –
köhnə geyən ziyalıdı, təzə geyən alverçilər.
Uşaqları şirnikdirir bəzi qoçaq:
maşınların şüşəsini silirlər ki, pul yığacaq.
Zamanın bu ləkəsini sellər-sular yuya bilməz,
bunu dollar havasına oynayanlar duya bilməz.

Mir Cəlalın bir xatirə gecəsiydi,
Heç bilmirəm onda ayın neçəsiydi...
Neçə gizli göz yaşıydı o gecəyə dəvət olan,
Ürəyini boşaldırdı "gözdən xəlvət" gözü dolan.
Vaşinqton səfirinin atasıydı! –
bu səs Hafiz, Azərbaycan torpağının sədasıydı.

Bosniyada qonaq oldum xeyli qabaq,
burdan dəvət olunmuşdum mən də o vaxt.
Onda dünya şairləri səs-səsəydi, əl-ələydi.
Bu da ömrün yollarında ömrə zinət mərhələydi.
Sarayevo bir müsəlman şəhəriydi, möcüzəydi.

Ekranlarda gördüm yenə, tanklar ilə üz-üzəydi.
Dc, hardadı yerin-yurdun, Mahmud Dərviş?!
Harda gedib yuva qurdun, Mahmud Dərviş?!
Fələstinin carçısıydın, mən duyurdum o tufanı,
Ərəbistan səhrasının qum qarışıq burulğanı.
Tufan olur, vulkan olur kürsülərdə şeri, Mahmud! –
şairlərə veriləndə nazirlərin yeri, Mahmud.
Bu dünyanın Qarabağı, Bosniyası, Fələstini,
adı "qonşu" dövlətlərin başa düşüb bu qəsdini.

Danış orda, var səsinlə, unutma bu ərzi-halı,
Ruhu səndə qərar tutub ədib atan Mir Cəlalın.
Danış Hafiz, hələ burda anan Püstə,
hər gün sənə qulaq asır ürəyində, namaz üstə.
Vaşinqton hara – bura... yerlər-göylər,
Kolumbun od gəmisindən bəlkə də lap "Şatl"a qədər.
Bizə düşmən etmişdilər "dostlarımız" Ştatları,
Hindulardan gəlmədilər, qohum çıxır əcdadları...

Mən bilirəm, sən qalxdığın o kürsülər bir səngərdi,
qoy görsünlər orda səfir, burda millət səfərbərdi.
Ərazimiz toxunulmaz, başdaşları toxunulmaz,
gözü yolda qalanların göz yaşları toxunulmaz.
Şəhidlərin oğulları sabah qalxıb soruşacaq, –
hanı itən o qəbirlər, hanı vətən, hanı torpaq?!
Himnimizin bircə sətri yanılarsa, bağışlanmaz,
əsgər andı səngərlərdə danılarsa, bağışlanmaz.
Yüz il sonra doğma atan, doğma anan bağışlanmaz,
işğal olan bir torpaqda bağışlanan bağışlanmaz.
Döyüldükcə bərkiyibdi Azərbaycan dəmir kimi,
səfirlərin sırasında seçil Hafiz, səfir kimi.
Adın gəlsin müjdə verən bir səs kimi, soraq kimi,
sən bayrağın keşiyində, mən də şerin, bayraq kimi.

Bakı, 5 mart, 1995

"XARI BÜLBÜL"

"Gedək İsa bulağına,
çıxaq Qırxqız yaylağına..."
Azərbaycan qoy and içsin Azərbaycan torpağına.
Su çilənsin sinəm altda bir ocağın qor yerinə,
Tanrım, məni qoyma daha kar yerinə, kor yerinə.
Rahat gedim gor yerinə.
Bəlkə Şuşa dilə gəldi,
bəlkə huşa, dinə gəldi.
Dağ yeridi, yer yarıldı, Şuşa gəldi,
Şuşa bizə qarşı gəldi,
qurumuşdu, bəlkə bir az gözümüzün yaşı gəldi.

Şuşa qədim bir millətin Şuşasıdı,
Xan əminin Şuşasıdı,
Pənah xanın Şuşasıdı,
Nərimanın Şuşasıdı.

Yerdən çıxan "Xarı bülbül" gül dilində oxuyurmu?
gül gülü heyran qoyurmu?
Fəsillər çaşır Şuşada, mən qışda bahar görmüşəm,
qızılgülün yanağında qızılyanaq qar görmüşəm.
Qızıl qamçı şaqqıldayıb göydə şimşəklər yerinə,
[illegible] yerinə.
Bal arısı kəpənəyin üstə qonub gül yerinə,
kəpənəyin qanadında göz görmüşəm xal yerinə,
düşmüşəm dünya sehrinə.
Mən möcüzələr görmüşəm.
Dilim gəlmir, yer üzündə deyim belə yer görmüşəm.

Daşaltısı darıxırmı çadır üçün?
Cıdır düzü – cıdır üçün?
At belindən at belinə atılanı görən varmı?
"Ərimgəldi" tərəflərdə yenə nəmər verən varmı?
Ağdamdan bir gələn varmı, gedən varmı?
Vətəndə bir vətən varmı?

Vaqif, sənin məqbərəni ziyarət eyləyən varmı?!
Orda Vaqif! – deyən varmı?

O vaxt orda şeir-sənət axşamıydı,
şerə hörmət, sözə hörmət axşamıydı.
Qarın belə yağdığını görməmişdim,
qarda belə el axını görməmişdim.
Qar tökürdü göy yer üstə, –
vərəqdəki,
dodaqdakı,
sinədəki – şeir üstə.
Gözlərdəki eynək üstə,
havada gül, torpaqda gül, çiçək, çiçək, çiçək üstə!
Yoxsa yanıb kül olardıq qar altında,
Heydər özü söz verirdi şairlərə
qarlı alqışlar altında.

Molla Pənah şairlərin yaşıdıydı.
Onda hələ şuşalılar Şuşadaydı,
Şuşa özü Şuşadaydı,
"Şuşa" sözü Şuşadaydı.

Dolu tökdü, qrad yağdı, mərmi yağdı.
Göydən yerə nur yağırdı, indi yerə şərmi yağdı?!
Bütün həyat, –
"Şur", "Muğamat",
şerin-sənətin mayası,
insanın eşqi-həyası,
dünyanın Şuşa dünyası
qətl oldu meydanda, şair!
Yer altdaydın, yer üstəydin onda, şair?!

Dayanaydı vaxt onda kaş!
Ah, onda kaş,
Xuramanın ağ yaylığı ağ bayrağa dönməyəydi,
beyinlərdə çaxan şimşək, ürəklərdə sönməyəydi.
Keçəl Həmzə gərək "Qırı" minməyəydi,

Qoç Koroğlu "Dür" belində
Çənlibeldən enməyəydi.

Orda rusdu,
burda farsdı,
Ermənin arxasıdı,
əmisidi, dayısıdı,
qanımızı tökəsidi, dərimizi soyasıdı.
Raketləri Şuşadadı.
Şahidləri Bakıdadı, şəhidləri Şuşadadı.
Pyotrun vəsiyyəti hələ indi üzə çıxır,
yollar gedib İstanbula, ordan da Təbrizə çıxır.
Şah vermişdi Naxçıvanı, Qarabağı,
rusun qəsdi Təbrizəydi.
İki yerə bölmüşdülər bir torpağı, –
bir millətin iki oğlu üz-üzəydi:
biri – İran vəliəhdi, müqavilə bağlayırdı,
biri – Qraf Paskeviçin tərəfini saxlayırdı.
Azərbaycan tarixinin atasıydı,
dövran ondan narazıydı, –
imza onun imzasıydı.

Rusun, farsın fərmanıyla
Həsənzadə! –
onda "ZADƏ",
onda təzə "OV" olurduq.
Üzümüzdə qürbət özü,
dilimizdə vətən sözü,
o "vətəndən" bu "vətənə" qovulurduq.
O zamandan qovhaqovdu, qaçhaqaçdı,
o zamandan bir millətin yarı toxdu, yarı acdı.
Toxlarının dili rusdu, dili farsdı.
Aclarının dilindəki – Xan Arazdı.
O zamandan orda sərhəd, burda qoruq!
Qovulduqca qırılırıq, qırıldıqca qovuluruq.
Qaçma millət!
Ölən qaldı, itən qaldı.

Neçə yerdə vətən qaldı.
Qaçma millət!
Təbriz qaldı, Dərbənd qaldı, Şuşa qaldı.
Biz tək qaldıq, qalanımız qoşa qaldı.
Göyçə qaldı, Vedi qaldı.
Qaçanların ayaq altda meydi qaldı.
Beşiyimiz orda qaldı,
məzarımız harda qaldı?!
Qaçma millət!
millət quru yerdə qaldı.

"Gedək İsa bulağına,
çıxaq Qırxqız yaylağına..."
Azərbaycan qoy and içsin Azərbaycan torpağına.
Su çilənsin sinəmdəki bir ocağın qor yerinə,
səpin məni vətənimin hər yerinə.
Səpin məni kül yerinə,
bu torpaqdan bitəcəyəm mən "Xarı bülbül" yerinə.

2003

RƏSUL HƏMZƏTOVA MƏKTUB

I

Şairə, torpağa hörmət, ehtiram,
şerim layiq olsun qoy adınıza.
Xoşdur dediyiniz hər duzlu kəlam,
əhsən sizin də öz ustadınıza.

Lakin əziz şair, başqadır sözüm,
nə deyim, bəlkə bu, adi ricətdir.
Bir qədim torpağın adından sizə
bəlkə də birinci müraciətdir.

Bilirəm siz həssas, ürəyi təmiz,
müdrik oğlusunuz bir məmləkətin.
Bir də ictimai xadimsiniz siz,
şanlı üzvüsünüz siz hökumətin.

Halal haqqınızdı, ad almısınız,
yaşayın sənətin bu vüqarıyla.
Qalxıb pillə-pillə ucalmısınız,
siz öz şerinizin misralarıyla.

Böyükdür ürəyin eşqi, diləyi,
şeir də, sənət də yerin səsidir.
Dünyada bəlkə də şair ürəyi
ən kövrək duyğular səlnaməsidir.

II

Keçdiniz bir səhər bizim Arazı,
siz ilk elçiydiniz,
rəsmi bir qonaq.
Qoca Vergilinin "Eneida"sı
Arazdan danışıb eradan qabaq.

Nə vaxtdı sərhəddi,
o, qan-qarğışdı.
sahili gül açıb bağça-bağ olmur.
Araz – bir ərimiş maye qılıncdı,
əyilib torpaqdan qaldırmaq olmur.

III

Bir şair dostum var, eşqi bir aləm,
Təbrizdə söhbəti, sözü deyilmir.
Sərhəd dirəyidir, əlində qələm,
elə hey laxladır, çıxarda bilmir.

Biriylə yanaşı eyvanımız var,
sevir bu torpağı, həyatı, şair.
Bakıda bizim bir ünvanımız var,
amma taleyimiz ayrıdı, şair.

Onların şerini çox oxumuşam,
görün bir nə deyir bu iki misra:
"İki bölünməkdən elə qorxmuşam,
çöpü də ikiyə bölmərəm daha".

O taydan bu taya pənah gətirən,
doğma anasından ayrılıb gələn
qızlar ana oldu, nənələşdilər,
fəqət istiqbaldan yoxdu bir xəbər.

IV

Oxudum mən "İran silsilənizi",
var olsun o qələm, o ilham, şair,
Amma "Azərbaycan silsilənizi"
oxumaq dilədim
danmıram, şair.

Düzü, istədim ki, siz deyəsiniz
orda Azərbaycan məmləkəti var.
Siz, Rəsul Həmzətov, söz deyəsiniz!
hər xalqın, millətin heysiyyəti var.

Bizdən siz idiniz, bir nəfər, şair,
görən bizim xalqı, qədim torpağı.
Bir də uman yerdən küsərlər, şair,
sizdən gözləyirdik, umurduq, axı.

Orda tarixi var Azərbaycanın,
xalqın zəkası nur, sinəsi dastan.
Siz də yazmısınız – qoca Xoyyamın,
bir də Firdovsinin yurdudur İran.

Əzəli hökmüdür bu, cəmiyyətin,
kimə danış deyir, kimə sus, deyir.
Əvvəldən indiyə hakim millətin
zövqü hakim olub, –
Marks düz deyir.

Xalqın tarixini o dandı, şair,
qabıqdan çıxdıqca qabarlı əllər.
Minillik ləyaqət tapdandı şair,
sübutmu göstərim, –
tufanlı illər!

Altıda* Səttarxan hərəkatı var, –
Lenin qiymət verib öz zəkasıyla.
Tarixin ayrıca hesabatı var,
Təbriz fəxr eləyib oğlu-qızıyla.

Kəsib qapısının ağzını düşmən,
xalq yenə yaşıyıb o pislik ilə.
İyirminci ildə Xiyabanidən
İran qisas aldı
acizlik ilə.

Vaqifin şerini bəyənmədilər,
"xər dili" –
gör necə böhtan dedilər?
o "xəri" sizə də ötürdü, şair,
farsın fars vicdanı götürdü, şair.
Hardaydı sizdəki sözün kəsəri?
Farslar unutmuşdu soyadlarını.
İsgəndər Daranı qoydu o yerə,
farslar türko qoyur öz adlarını.

Siz bizim Vurğunu "Ustad" saydınız,
Qaysınla birlikdə siz arxaydınız.

* 1905-1911-ci illər nəzərdə tutulur

Hələ Mustay Kərim – şair dostunuz,
hansı bir ürəyə siz toxundunuz?!

Yəqin "Yandırılan kitablarımız"*
çıxıb yadınızdan bir anlıq orda.
Yaxın qonşusuyuq qədim İranın, –
YAXŞILIQ burdadı, YAMANLIQ orda.

Burda Firdovsini sevirdik biz də,
"Şahnamə" oxuduq öz dilimizdə.
Sabiri dandılar İranda müdam,
ananın döşünü kəsdilər, şair,
oğulun başını kəsdilər, şair,
dünya şairləri susdular, şair!

Qırx beşdə təzədən millət yeridi,
dərs alıb mərd oğlu Pişəvəridən.
O da BU TƏRƏFDƏ –
düz qırx yeddidə,
maşın qəzasına düşdü "qəfildən".

Kiçik bir hekayət danışım sizə,
Düşməyib bu, "İran silsilənizə".
Soyuq səngərlərdə fədailərdən
biri yaralanır bir neçə yerdən.
Yaralı, həkimi yaxına qoymur,
Xahiş eləyirlər, başa salırlar,
yenə "yox" – bir kəlmə cavab alırlar.
Yalnız Sərdar gəlsin, deyir o cavan
Səttarxan yetişir
– Oğlum!
– Atacan,
deyin qadın gəlsin, ağırdı yaram,
o vaxt paltarımı mən soyunaram.
Oğlan geyimində, baba, qızam mən,
yerdən qalxan kimi oğlunuzam mən.

* S.Vurğunun "Yandırılan kitablar" şerinə işarədir (red.)

Sərdar "əhsən" deyib öpür alnından,
tarixə şöhrətdi o qız, o cavan.

Qoy heç kəs deməsin zaman unudur,
hələ imtahanı çoxdu zamanın.
Beləcə, qısaca tarixi budur,
bizim o Taydakı Azərbaycanın.
Mən də kitabları varaqlamışam,
bu yerlər tanınıb namus-arıyla.
Alban torpağında – öz ulu babam,
vuruşub Pompeyin ordularıyla.

Şair, eşidilir sosiniz sizin,
deyin, hər nidanız mənə əzizdir.
Həmzətov kürsüsü var şerimizin,
bu ən hərarətli nəfəsinizdir.

Gəzdiniz, gördünüz uzaq diyarı,
o günlər tarixi günlərdi, şair.
Göy Məscid,
Urmiya,
Təbriz bazarı...
Hərəsi ayrıca əsərdi, şair,
sizin şerinizi bəzərdi, şair.

Qoca Şəhriyarla söhbətinizdən,
sizin mehrinizdən, ülfətinizdən
bir dastan yaradıb el elə yayıb,
ürəyə od salır hər cümləsiylə.
Hələ bir şeriniz çap olunmayıb
"Təbriz",
ya "Urmiya" sərlövhəsiylə.

V

Burda ehtiram var daima sizə,
əziz saxlayırıq biz də bu hissi.

Nəbi yola salıb sizi Təbrizə,
özü görməyibdi hələ Təbrizi.

Vurğun qayıdıbdı Xüdafərindən
o yanıb bu odla, bu ehtiramla.
O vaxt köks ötürüb o da dərindən,
şair, qəm ekizdi burda Arazla.

Süleyman Rüstəmin şeri, qəzəli
deyir ki, əl vurma, külümdə köz var.
Qürbətdən vətənə baxdı Füzuli,
vətəndən
vətənə baxır Bəxtiyar.

Bəzən od püskürür yerin nəfəsi,
şair narahatdı, alim nigaran.
O tayla bu tayın müqayisəsi,
özünüz gördünüz: *zəmin-asiman!*

Sizə də doğmadı məncə, bu torpaq,
rəmzidir baharın, bir də ki, yazın.
"İran silsiləniz" tamamlanacaq
yeni nəğməsiylə
yalnız Arazın!

Qızınır daima ürək bu oda,
səhər – inandığım bir həqiqətdir.
Mənim bu xahişim,
bu məktubum da
sizə və tarixə müraciətdir.

NİZAMİ*

"Poylu körpüsü" poemasından fəsil

... Nizami, millət də bəzən tək qalır,
onu da tək görüb hərifləyirlər.
Unu ələyirlər, bir kəpək qalır,
unu yox, *kəpəyi* tərifləyirlər.

Vətənə arxadı igid oğullar,
bir ata zəhmi var oğul səsində.
Mənim ilhamımı dandı çuğullar,
ögeylər, doğmalar zəmanəsində.

Yerdə təklədilər, mən göyə çıxdım, –
məni yıxanları yıxa bilmədim.
Amma mən göründüm, kürsüyə çıxdım,
heç sətir altından çıxa bilmədim...

***

Mamoğlu yatmırdı baş ağrısından,
dilinin altında sözü "eh!" idi.
Millət sürülmüşdü yurd-yuvasından,
cavab istəyənlər cavabdeh idi.

Bir az da söyürdü o, haqtərəfi,
– haqqı tapdayırlar, axı, nə haqla?!

* Bu əsərin maraqlı yaranma tarixi oldu. Gənc dostum Nizami Cəfərovun 40 yaşı tamam olurdu. Məni dəvət etmişdi. Bir şeirlə getmək istədim. İlk gəncliyindən ürəyimdə ayrıca yeri var.

Bənzərsiz gülüşləri olan bu insanın həyatı çox da nikbin olmayıb. Mərhum atası doğma torpaqlarından zorla deportasiya edilənlərdən olub.

Mən, 1949-cu ildə Ağstafanın Hasansu (keçmiş Kirovka kəndi) orta məktəbində oxuyurdum. Bibim oğlu (biz tərəflərdə mamaoğlu deyirik) Yolçiyev Məmmədəli Ermənistandan köçürülən ailələrdən birinə öz ailəsində yer verdi, ona ev ayırdı. Ümumiyyətlə, əsər həmin illərdən bəhs edir (*Müəllif*).

Bizim Ağstafa, Qazax tərəfi,
Gəncə tərəfi də dolmuşdu xalqla.

Gördüm ki, millətin yoxdu arxası,
səsinə qəm çöküb, gözünə hiddət.
Yanında uşağı, bar-barxanası
millət qapısında qalmışdı millət!

Hamı doğma idi, hamı yad idi,
dözmür dağ adamı Aran yerinə.
Raykomda "İnsanlıq" təbliğatıydı,
insan qoyulmurdu insan yerinə.

Mamoğlu çox şeyi düz anlayırdı,
deyirdi nəydi bəs millətin suçu?!
Siyasi Büronu yamanlayırdı,
bizə dil verirdi guya "dilucu".

Ermənixasiyyət biri çaşırdı,
qarşıya çıxmışdıq çörəklə, suyla.
Erməni dilində xosunlaşırdı,
İrəvandan gələn bir qonşusuyla.

Neyləyim, dilimdə dondu sualım,
mənası başqaydı bu köçhaköçün.
Pis adam – o saat tanınır, oğlum,
yaxşıya – il gərək tanımaq üçün.

Sapand daşı kimi bir söz tulladı
arada şumladı, əkdi Mamoğlu.
Bir araq dalınca uşaq yolladı,
nəyi var, süfrəyə tökdü Mamoğlu.

Ailə içində "gəlmə" ailə,
kişiylə nərd vurdu qaş qaralınca.
Bir otaq ayırdı dil-ağız ilə,
o evdə qaldılar bir ev alınca.

Qaynadı-qarışdı evlər-eşiklər,
əkdilər-biçdilər, qaldılar orda.
Təzə yurd saldılar köhnə kişilər,
təzə qəbristan da saldılar orda.

Nizami, əminlə bu söhbət oldu,
Zəlimxan kəndində çay süzdü anan.
Ev-evə qovuşdu,
el qürbət oldu, –
köhnə el-obanı xatırlayana.

– Gərək uşaqları aparım özüm,
gəzib dolaşsınlar dərədə, düzdə.
Dolu tüfəng idi əmində dözüm,
əli tətikdəydi, gözü yol üstə.

Apara bilmədi "aparım" deyən,
Dərəniz düz oldu, düzünüz dərə.
Kirvəlik görmədi "kirvə" söyləyən,
kişilik ar gəldi bu kişilərə.

Millətin üstünə bərk düşmüşdülər,
evə buraxmışdıq biz Əhriməni.
Təbrizdən, Vedidən tökülmüşdülər,
ordan fars qovmuşdu, burdan erməni.

Bu biri "Demokrat", o biri "Köçkün",
bizim bir millətin iki adıydı.
Vedili Vediyə dönəcək bir gün,
təbrizli Təbrizə qayıtmalıydı.

Gözümdə o Sahil, bu Sahil ağlar! –
məni soraqlayın Araz, Kür boyu.
Dostundan ayrılan – yeddi il ağlar,
vətəndən ayrılan – bir ömür boyu.

Demə, Moskvaymış işləri quran,
dinib-danışanın yanırdı içi.

Erməni şovinist, fars aravuran,
biz də Kirovkada beynəlmiləlçi!

Haram süfrələrdə yeyib doyanlar,
aşağı-yuxarı boylanırdılar.
Kirovun büstünü kəndə qoyanlar,
Nərimanov deyəndə xoflanırdılar.

O il açılmışdı bir yalanımız,
amma vəziyyətdən çıxmalıydılar.
Tamam dolmamışdı yun planımız,
yunu camaatdan yığmalıydılar.

O illər beş ilə keçilməliydi,
"hey başa salırdı" başbilənimiz.
Siyasi Büroya seçilməliydi,
xalqı soymaq ilə seçilənimiz.

Biz də fəxr eləyib əl çalmalıydıq,
tərbiyə bu idi, əxlaq beləydi.
Mal-qoyun yerinə qoyulmalıydıq,
bizimki olsa da, bu xalq beləydi.

Adam göndərmişdi yun idarəsi,
döşəyin içini boşaltdı anam.
Bir kasıb qadının buydu töhfəsi,
bu da partiyaya hörmət, ehtiram.

Qatdadı döşəyin boş üzlüyünü,
əlinə keçəni yığırmış anam.
Apardı gəlninin cehizliyini,
yun yox, tük qırxırdı Düdəmə Bayram.

O axşam sıxıldı, üzü gülmədi,
dəmir məngənəymiş əli həyatın.
Mənim də üzümə baxa bilmədi,
guya günahkardı biçarə qadın.

Dan üzü Poyludan piyada çıxdım,
yollar uzandıqca, min dərd verirdi.
O gündən məktəbdə "əla" oxudum,
Anam oxuyana qiymət verirdi.

Yaşadım bu hissi şeir yazalı,
bilmədim, taleyin niyyəti nəydi.
Mənim doğulduğum Poylu vağzalı,
Kürün qırağında bir qəsəbəydi.

Çox ölkə dolaşdım, çox eli gəzdim,
Poylunun heç yerdə əvəzi yoxmuş.
"Poylu" deyiləndə ürəyim əsdi,
belə pak deyilən "P" səsi yoxmuş.

Gah sola əyilir, gah sağa yollar,
canlı xəritədi göz qabağında.
Pompeylə vuruşdu qədim poylular,
min il bundan qabaq Kür qırağında.

Gözüm yox heç kəsin ev-eşiyində,
gördüyüm o yerlər olubdu mənim.
Vağzal bələyində, Kür bəşiyində
təkərlər laylamı çalıbdı mənim.

***

Nizami, taleyin xoşbəxt sirrisən,
sirlər dünyasında yaşa sən, oğlum.
Yaşda – cavanlardan sən də birisən,
başda – Gəncəviylə yaşıdsan, oğlum.

Tarixi şifahi deyirdi əmin,
keçirdi millətin keçdiyi yolu.
Bax, adın qoyulan nizamilərin
"Xəmsə"si bu dərddən yarandı, oğlum.

Əsrin ortasında sənin millətin,
Qazax çöllərinə sürülməliydi,
sayı pambıq kimi seyrəlməliydi,
ya kal meyvə kimi tökülməliydi,
sapları çürüyüb sökülməliydi...
Buydu Moskvanın Qafqaz töhfəsi,
buydu İrəvanın iblis hiyləsi,
içi, içalatı, ödü, ciyəri,
Var ol Azərbaycan, Odlar ölkəsi.

Demirəm, tələsik get, qılınc götür,
paqonun ya məxmər, ya zərli olsun.
Əmin dediyinə sən iman gətir,
qələmin qılıncdan kəsərli olsun.

Atabəy dövləti bir ailədə,
Zəlimxan kəndində tutubdu qərar.
Qardaşın – Arslandan, bacın – Afaqdan,
sən də – Nizamidən bizə yadigar.

***

Mamoğlu sevməzdi qəmi, kədəri,
dedi zarafatım qoy yadda qalsın:
– Qulu qardaşımı sürübdülər ki, –
bizim Zəlimxandan gəlib qız alsın.

– Niyə, qız Vedidə tapılmadımı?
– Burdan aparaydın gərək adamı,
özün istəsəydin yox deyərdilər,
işi ermənilər tez eyərdilər!

Gözəllə dolsa da bütün bir ölkə,
gözəllik taledi, yazıdı bəlkə.
Savad da – qızların ən gözəliydi,
O, Kür qırağının kənd gözəliydi.

Bu da qəm içində zarafat idi,
hər nəslin taleyi bir həyat idi.
Gərək o həyatı sürəsən, oğlum,
gərək öz gözünlə görəsən, oğlum.
Nəzəri məntiqlə yaşamaq olmur,
bir taya yığırsan, bir qucaq olur.

Mamoğlu arada üzr istədi,
köhnə biliyini gətirdi yada:
– Rafael deyib ki, çəkmək istədim,
bir gözəl tapmadım İtaliyada!

Bilmədim heç hardan gəldi ağlına,
haqqın səsinəmi o qulaq asdı?!
Mən sual versəydim Mamam oğluna,
bəlkə Rafaeli o tanımazdı.

Yəqin bir söz qalıb onun yadında,
təzə söz oldumu, deyir Mamoğlu.
Gözəllik axtarır qızda, qadında, –
qələm götürəndən şair Mamoğlu.

Fikir aparmışdı Qulu kişini,
– hardan misal çəkdi belə, tanrısız?!
Mamoğlu bilirmiş yəqin işini:
– Bizim Zəlimxanda tapıldı o qız!

Milləti bir əsr necə qırdılar,
evi uçuq qaldı, qapısı bağlı.
Doğub törədilər, şükür, artdılar, –
ata Vediliydi, övlad Qazaxlı.

Onda Savad qızım cavan qız idi,
kənddə o elçisiz, filansız idi.
Nizami hardaydı, Allah bilirdi,
Nizami ordaydı, o ocaqdaydı –
Allah bilirdi,

Nizami müqəddəs bir qucaqdaydı –
Allah bilirdi.

Alim cərgəsinə qatılmamışdı,
qələm döyüşünə atılmamışdı.
Hələ olmamışdı uç deyən ona, –
Zəlimxan kəndindən Vaşinqtona.
Qədim türk dilinə yiyəlik etmək,
hələ yazmamışdı alnına fələk.
Ya Milli Məclisin gedib adından,
danış deməmişdi ulu Yaradan.
Ona istedadı hədiyyə verən,
bircə şey demişdi: daima öyrən.

***

Nizami, çoxalır "Nizami" deyən,
Möhlət istəyirəm mən də ömürdən.
Allahdan bir az da pay istəyirəm,
özüm əkdiyimi biçim, – deyirəm.
Gərək Nizami tək meydan açasan,
mənim də başımı sən ucaldasan...

Heç nə istəməyən qız

(Uşaq şeirləri)

XATİRƏ

Düz gecə yarı
qalxdı yuxudan.
Oyuncaqları
istədi şeytan:
– Qazım hardadı?
– Qazın yatıbdı.
– Quzum hardadı?
– Quzun yatıbdı.
– Əlcəyim hanı?
– Əlcək də yatır.
– Pencəyim hanı?
– Pencək də yatır,
Kəsdi sözünü,
yumdu gözünü,
yatdı Xatirə.
Şirin yuxuya
getdi Xatirə.

1960

DİŞLƏRİ MIRIQ, DÜYMƏSİ QIRIQ, ŞALVARI QISA, QARDAŞIM İSA

Xanım izahat verir,
şəkil çəkib ad verir:
– Bu, qardaşım İsadı,
şalvarı çox qısadı.
Dişi düşüb, mırıqdı,
düymələri qırıqdı.
Saçlarını daramaz,
bu, kişiyə yaraşmaz...
"Rəssam" gülür İsaya,
bu şalvarı qısaya.